

REVISTA ENCICLO-
PEDICĂ

REVISTĂ PERIODICĂ LUNARĂ

Răspunzător: Ioan Corbu, Cluj, Str. Gen. Grigorescu 16.

Se împarte gratuit, în librării 3 Lei exemplarul

(Numărul 9 conținând „Observări“ la raportul de esper-tisă asupra situației bănci „Aurora“ — Năsăud, n'a putut a-păre; am reclamat la Ministeriu).

Ucigași limbei și ai gintului românesc

În „România nouă“ d-l dr. C. Hagea se rădică cu drept cuvînt în contra introduceri atâtor slavisme în limba literară, ca „târnosire, slavă“... și am mai adauge pe „praznic,-ui“ (serba,-are,-ători,-ire,-ătore), „predoslovie“ (prefată, precuvîn-tare)... par'că am fi limbă slavă, și nu l. neolatină. Dar nu înțelegem, cum pôte vorbi de „eresia școlii latinești și cipariene, cari căutau cu luminarea cuvintele latine“. Școla cipariană, cum am mai arătat, a fost singura și adevărata școlă româ-nescă, de care numai superficialitatea și desmățul școlii fone-tiste și-a putut bate joc. Acesta școlă cipariană nu căuta cu luminarea „cuvintele latine“, ci cuvintele românești de origine latină; și atunci de ce ar fi „eresie“ (adeacă rătăcire) să păstrezi cuvîntul românesc, și să-l prepuni străinismelor în o limbă neolatină, și de ce nu e „eresie“ căutarea cu luminarea și introducerea atâtor franțuzisme și a tuturor țigănistelor ca „vileag“, în loc de „lume, lumină“, „ciosvirtă“ în loc de „bu-cată, pătrar“, „gînd, gîndire“ în loc de „cuget, cugetare“...

Dar d-l Hagea „înțelege zelul confrăților gazetari de a fugi de espresiile banale — nouitatea stilului e o condiție esen-țială a scrisului gazetăresc“ — în lipsă de idei. La Germani „denken, Licht...“, la Franceji „penser...“ n'au devenit și nu vor deveni niciodată „banale“ — asta se întimplă numai la bolșevismul și desmățul școlii noastre fonetiste, care în lipsă de idei crede că-și înfrumșetăză stilul, spurcând și ucidënd „limba vechiă și înțeleptă“ românescă, și înlocuindu-o cu tôte țigănistele — desnaționalizându-o.

Am arătat cum uni poeți de ađi cîntă în poezie „neamul valah“. Am vęđut și titlul unui volum de poezii: *Cer va'ah*. Adeacă și „român“ a ajuns „banal“ la desmățați fonetiști, ba

mai e și de origine latină, atât de urgisită bolșevicilor, și nu e nici democratic — deci jos cu el! De ce n'ar întitula încalete: „cer țigănesc”, căci e încă și mai democratic. Când vor ajunge înapoiți Germanii evoluția noastră fonetistă, să-și țină „Bosche” în loc de „Deutsche”, sau Ungurii să-și țină „Ungurok” în loc de „Magyarok”? Inapoiți dela revista Astrei noastre „Gând românesc”, „chedveși boratom” — în „băsada valahă” — să țină pas cu evoluția fonetistă a limbei! Dacă românescul „cuget” a ajuns „banal” și l-au maghiarizat „gând”, iacă și „românesc” a devenit „banal”, deci să l'preschimbe în „Gând valah”, „Asociațiunea” — pardon — „Tovărășia culturală (gospodărăscă) valahă”, „Academia valahă”, „Valahia...”

„Gândire latină” — am vădut în un ȋiar și țigănia asta. Cine nu e în stare a prețui nobleța „cugetări” neolatine, cum mai pôte avè nasul a se lăudăroși cu cugetarea latină, adecă cu „gândirea latină”, care e o contradicere grosolană. Ađi încă nu este țeran român, care să nu înțelegă, când ȋici: „cugetă-te bine, omule, ce faci!” — dar acésta nobleța a limbei noastre neolatine va fi necată de sigur de „izecleana” școlă fonetistă, dacă ni-o mai ține mult dumneȋeu „irișă și ipene”, și nu vine mai curind „izădiș și hotărîre” dela dracul să ni-o ducă fără „kezășie” cu „izănbanu”, ori cu „gheizășu” pe „meleagurile” lui — în „limba literară de mâne”, cum ni-se spune în Dicționarul Academiei (Tom. II, fascicula XII, 1934), căci, pe cât se vede, limba literară de până acum a devenit și ea „banală”. Din tezaurul „imbogățit și găzdac” în țigănisme se va „alkătui băsada valahă slovenescă” (literară) de mâne, care numai „limbă românescă” nu va mai fi, ci jargon țigănesc. Acesta să fiă răspunsul la „propunerea (adresată Academiei) și la articolul nostru „Dicționar complet, dar limbă puristă”? Asta nu însemnă a cultiva „limba românescă”, ci „băsada valahă”. Am arătat că la începuturile Dicționarului d-l prof. S. Pușcariu avea alte păreri mai „exclusiviste” despre viniturile („venetici”) din limbă.

S'au plâns prin ȋiare, că la posta centrală se scrie „Oktomvrie” în loc de „Octomvrie”, dar întroducerea lui *k* o cer nu numai străini, ci și școlă fonetistă: „kip, kezăș...”

*

Muncă, lucru. Am mai vorbit de ele, primul e slav și însemnă „lucrul” de pedepsă al criminalilor; al doilea e românesc (de origine latină) și însemnă „lucru” în înțelesul nobil al cuvîntului. Dar bolșevici fonetiști chiar de aceea nu-l pot suferi și vreu să-l sugrume și să-l înlocuiescă cu „munca” criminalilor. Până ađi încă n'a succes însă să o încetățenescă

în strigătul celor fără lucru : „dați-ne lucru“ cu „dați-ne muncă“, dar dacă va ține mult nebunia fonetistă vom ajunge și asta. În revista „Satul“ în un număr închinat „muncitorilor“ numai în titlul vine înainte de 18 ori cuvintele : „muncă, muncitor“ și numai odată „lucrător“. De unde și pentru ce atâta dispreț demagogic, ori neprecădere pentru „limba veche și înțeleptă“ românească? Când am învățat eu fizică se dicea „lucru mecanic“ nu „muncă“. În trecut fiă ȕis, cu „munca“ se face mai multă paradă, decât faptă, cum am mai arătat. „Învățători de ađi,“ răsătați bugetului, tot strigă că sunt celi mai nedreptățiți și cer îmbunătățire de salariu și pensii, ca să se pótă preumbla în lungile vacanțe de vėră, și să scriă imnuri „munci“, dar să nu pună mâna pe cósă și furcă, pe cari le lasă lui „Radu și Neacșu. și Susanei . . .“

Apare și o revistă „Munca literară“ — de ce nu „Robota literară“, sau încalete „munca slovenescă“, în „básada“ sau „gândirea latină“ (!) ?

*

„Altfel de reformă“. După Dicționarul „Cărți românești“ și al Academiei „fel“ (felu) ar fi ungerism. D-l Giuglea în Dacoromânia II însă ne arėtă că é ungeresc (féle) se preface în românește în *i* (bér : bir, rét : rit), și-l derivă din albanezul „fjale“ (lat. fabella), și numai în unele înțelesuri, ca „ce fel“ ar fi aplicat după ung. „mi-féle.“*) Am arătat însă, că se face prea mare abus cu el și mai ales cărturari, ca să facă zémă lungă, îl aplică și unde nu e nici o lipsă de el (eli ȕic „nici un fel de lipsă“). Tot eli l'au introdus în „astfel, altfel“ în loc de „așe, altcum“ (cum ȕice poporul). Dacă ar folosi adverbul „altcum“ în loc de „altfel“, atunci n'ar confunda substantivul din „altfel“ cu adverbul „altfel“, cum l-am vėđut în „Curentul“ („altfel de reformă“) — căci fonetiști nu prea cunosc și nici nu vreu să șciă de gramatică.

Etimologii

Străcura, În Dicț. „Cărți românești“ „străcura“, ortografiat „strecura“ (pe la noi — Zagra, ținutul Năsăudului — se rostește „străcura“) e derivat dela lat. „stercorare“, care însemnă a „gunoi“, „a îngrășa cu gunoiu“. Dela acest înțeles însă e greu a deriva înțelesul de „a estrage necurățeniile“ din lapte, sau altă fluiditate, cu tóte că pe la noi avem ȕicala caracteristică :

*) Înțelesul lui „mi-féle“ încă e nelămurit, fiind cu totul altul decât a lui „fél“ (jumătate) și sémână cu germanul „was für“ al cărui înțeles e tot așe de nelămurit, dela „für“ (pentru).

„căcat pe străcură” (străcurătoare) — se țice despre o vorbă proustă, spusă ne la locul său, care strică totul, căci la străcuratul laptelui se mai întâmplă câteodată să rămână pe străcură câte o căcăradă de capră. Dela lat. „stercus” însă s'a păstrat pe la noi forma „a se știurca” (știurca) — pôte prin ce-va metațesă să fi trecut *u* în silaba primă. La jocul de-a-mingea, când jucătorul își părăseșce gaura, pe care trebuie să-și țină piciorul, ca să nu-i bage contrarul mingea acolo (în lipsa lui), ștopenșce în ea și țice: „Ptui, știurcu-mă!”

Credem că e mai aprópe de adevěr derivarea lui „străcura” dela „stră-cura” (rom. „a cura” : a curăți, îngrijii, plivi), sau, fiindcă pe alocurii se țice „se străcoră”, (formă necunoscută pe la noi), ar putè deriva și dela lat. „extra-colare” („colare” înșemă chiar „a străcura”), sau se pôte că sunt dóue cuvinte, derivând dela aceste dóue răděcini, dar nu dela „stercorare”.

*

Pedestru. E fără îndoielă latinul : „pedester”, dar d-l Candrea într'un „îndreptar al limbei” se îndoișce, că ar fi original în limba poporului, și crede că e un neologism introdus mai de curind, fiindcă ađi are înțelesul de „slab, slăbănog”. Dar pentru ce n'ar putè fi acest înțeles și o moștenire dela vechi legionarii, căci și atunci era recunoscută inferioritatea pedestrașului față de călăreț. Pe la noi (Zagra) însă pe lângă înțelesul de „slăbănog” mai are și înțelesul original în „cărare pedéstră”, adecă de âmblat pe jos, cu picióarele, în opoșiție cu „cărare de car”.

*

Mujdaiu, mușdaiu (așe se roșteșce pe la Năsăud, nu „mujdeiu”) e contras din „must-de-aiu”.

Domnului

P. T.
Redacția
Liceul de Stat